

PREGLED IN PRAKTIČNI POMEN KAZNIVIH DEJANJ IZ EKONOMSKE SFERE

(Konec)

B. Zoper korupcijo. 1. Neke vrste grde tekme moramo zarezeti tudi v tako zvani korupciji. Ta seže najgloblje v ekonomsko sfero kot škodljiv činitelj. Tu smo prišli že do tistih kaznivih dejanj, ki se ne tičejo določenih privatnih gospodarstev, ampak celokupnosti gospodarstev v vsej državi, t. j. splošnega nacionalnega gospodarstva. Korupcija je vedno dvostransko delovanje. Na eni strani se kaže pohlep po velikem gospodarskem dobičku, ki pa žrtvuje del dobička že vnaprej drugi strani, namreč tisti, ki ima baš v konkretnem primeru moč ali oblast, da razpolaga o nekem plodonosnem poslu (Geschäft). Takšna prilika je predvsem mogoča pri dobavah ali delih, ki jih oddajajo državni uradi ali samoupravna tela (banovine, mesta, občine, komore i. pod.). Ako tu ne vlada absolutna korektnost, držeča se zgolj objektivnih momentov, za naklonitev oddaje dobav ali del, pridobi s tem pač lahko poedinec, toda občestvo trpi mnogokrat naravnost ogromne gnotne škode, država kot taka pa izgubi zaupanje, da je pravna država, kar pomenja še hujšo moralno škodo.

Že kazenski zakonik z dne 27. januarja 1929. je ustanovil precejšnjo vrsto določb, ki kaznujejo hujše tiste delikte, ki se zagreše pri nabavkah za državo, prav kakor se tudi utaje (prej: poneverbe) v državni ali samoupravni službi kaznujejo mnogo hujše kakor navadne. Kdor stori prevaro (goljufijo) pri državnih nabavah, se kaznuje z robijo najmanj treh do dvajset let in v denarju brez meje navzgor. Posebej pa se obravnavajo korupcionalna dejanja, prevzeta iz kazenskega zakonika, ki jih zagreše državni ali samoupravni uslužbeni. Takoj po ukinjenju Vidovdanske ustave je vlada uzakonila anticipativno veljavnost predpisov iz splošnega kazenskega zakonika, ki se tičejo aktivnega podkupovanja, dalje utaje v izvrševanju javne službe ali varuhov, skrbnikov ali vzgojiteljev glede zaupne imovine, dalje sprejema ali zahteve daril, danih, da se izvrši službeno dejanje, ki bi se itak moralo izvršiti, ali da se ne izvrši službeno dejanje, ki se itak ne sme izvršiti. Kazen zadene dalje državnega uslužbenca, ki sprejme po izvršenem ali opuščenem službenem dejanju darilo, takisto, če zlorabi državni uslužbenec v izvrševanju svoje službe zakonito določbo z namero, da bi komu drugemu koristil ali pa ga oškodoval. To so najtežji tipi korupcijskih dejanj. Nečemo o njih поближе razpravljati, naj zadostuje, če omenimo, da so posebno težke kazni določene ne samo za sodnike, ampak tudi za rabsodnike (Schiedsrichter), s katerimi ima trgovski poslovni svet mnogo stikov. Da pa te korupcijske

zadeve omenjamo kot delikte v ekonomski sferi, to pojasnimo takoj s tem, da so taka dejanja kazniva ne le na strani pristranskega državnega ali samoupravnega uslužbenca, ampak tudi na strani tistih oseb, ki zavajajo navedene uslužbenke ali pa jim dajo kakršnokoli pomoč. Strogost zakona je seveda vprav tedaj na mestu, ko se zagreši delikt ob odločanju o nabavkah za državo ali avtonomna telesa.

2. Ali vse doslej navedene določbe veljajo samo za tiste primere, kjer se kršijo dolžnosti neposredno na koruptiven način; posredno izvršeno korupcijsko dejanje, ali bolj razumljivo povedano, z intervencijo zagrešeno korupcijsko dejanje, s tem še ne bi bilo zadeto. No takšne intervencije niso bile redke... in bojda tudi danes še niso izginile s sveta.

Za to pa je poseben zakon o pobijanju zlorabe v službeni dolžnosti od 30. marca 1929 prinesel še primerno dopolnitev doslej navedenih kaznivih dejanj.

Kaznivo je posredovanje ali interveniranje glede sklepanja pogodb z državo ali samoupravnim telom pod temi-le pogoji:

a) Posredovanje se mora vršiti z zlorabo svojega javnega ali družabnega položaja.

b) Posredovanje mora biti izvršeno za nagrado, ki pa ni, da bi morala biti denarna; niti ni treba, da bi šla neposredno v korist intervenienta.

c) Posredovanje imej svrho, da se pogodba kakršnekoli vrste z državo ali samoupravnim telom sklene ali ne sklene ali že sklenjena izvrši ali ne izvrši, pa tudi, da se izplačilo, ki gre iz kakšne pogodbe pri državni blagajni, resnično izvrši.

č) Posredovanje mora biti izvršeno vedé in hoté, da se s tem kakorkoli državni interes ali interes samoupravnega tela škoduje.

Poskus posredovanja se kaznuje samo v posebno težkih primerih.

3. V isto vrsto kakor kazniva dejanja korupcionistov, ki rovarijo vedno v kalnem zoper splošno blagostanje v državi, spadajo idejno neki delikti, ki so po našem mnenju napačno uvrščeni v poglavje, ki govori o poškodbi tujih stvari in imovinskih koristih, dasi se tičejo prav gotovo nacionalnega gospodarstva v obče.

To sta dva delikta, zgnetena v § 374. k. z. Važnejši od obeh se nam zdi, dasi je šele na drugem mestu naveden, delikt, ki ga stori, kdor naklepoma izpodkopava vrednost državnega denarja ali državnih vrednostnih papirjev. Kaznuje se s strogim zaporom od 6 mesecev do 5 let in v denarju do 100.000 dinarjev in to povsem enako, ali se izvrši zločin s tiskom ali pa brez tiska. Nadaljnji gospodarstveni delikt pa stori, kdor javno razširja neresnične vesti z namero, da bi nasnoval (napeljal) druge na nakup ali prodajo vrednostnih papirjev in drugih borznih predmetov, med katerimi so seveda tudi življenjske potrebščine. Ta delikt se kaznuje s strogim zaporom od 7 dni do 5 let in v denarju do 50.000 Din.

C. Zaščita pravnega reda glede imovine vobče. Naša veljavna zakonodaja ustanavlja v tem pogledu zelo hude kazni, zlasti za subverzivne mahinacije v vojnem času: osebna preskrba sovražnika s kakršnimikoli gospodarskimi dobrinami, prostovoljno podpisovanje obveznic posojila sovražni državi, splošno oškodovanje naše države s tem, da naj pridejo življenjske potrebščine ali vojaška sredstva v sovražne roke ali da se te napravijo za neporabne. To so delikti državnega izdaj-

stva, ki se kaznujejo z robijo do 10 let in še več. Dalje se kaznuje, kdor ob vojni nevarnosti, mobilizaciji ali med vojno pogodbo, sklenjeno glede nabav za potrebe vojske ne izpolni tako, kakor treba, s strogim zaporom od 6 mesecev do 5 let in v denarju. Slednjič se kaznuje vsako nasnavljanje ali siljenje uslužbencev države, banovine, Narodne banke, prometnih naprav ali naprav za javno preskrbovanje z življenjskimi potrebščinami, kurivom, vodo in razsvetljavo v svrhu, da naj zrušijo ustavni red in notranjo varnost, torej tudi glede ustavno zajamčene imovinske pravice, z robijo do 10 let. Če pa gre nasnavljanje ali siljenje za tem, da bi navedeni uslužbenci v svojem zaposlenju štrajkali in na ta način izsilili izpremembo ustave, gre kazen robije do 20 let.

Samo mimogrede naj omenimo, da štiti država imovino tudi napram občenevarnim dejanjem, kakor so povzročitev poplave, potopa ladje, poškodba zgradbe, postavljene od ljudi, da se branijo zoper naravne nezgode. Če so storjena taka dejanja nalašč, kaznujejo se krivci z robijo do 20 let, če pa samo iz malomarnosti, mnogo manj.

V tej skupini deliktov pa se moramo dotakniti še onih, ki jih je ustanovil zakon o pobijanju draginje življenjskih potrebščin in brezvestne spekulacije z dne 30. decembra 1921 (lex Žerjav). S precej malimi kaznimi se kaznujejo — med drugim — opustitev označbe cen življenjskim potrebščinam, ki se prodajajo v trgovini ali na trgu; dragoletništvo, pretirano nastavljanje cen — dopusten je dobiček do 25% —, večkratna preprodaja (verizenje), uničenje življenjskih potrebščin radi povišanja cene ostali zalogi. Najvažnejši delikt, dogovarjanje cen med producenti in posredovalci v svrhu nečiste spekulacije smo omenili že v drugi zvezi. Kaznuje se z navadnim zaporom do 6 mesecev in v denarju do 50.000 Din, to pa po sreskih ali okrajnih sodiščih.

III. Nameravana zabranitev nepoštenih dejanj pri obratu delniških družb

1. Doslej smo se pečali samo s tistimi kazenskoopravnimi predpisi, ki so že uzakonjeni. Omenili smo skoraj pol stotine takih dejanj, ki se kaznujejo v svrhu, da se štiti pravičnost in poštenje v trgovsko-gospodarskem prometu, najvažnejšem činitelju pri ustvarjanju vseobče blaginje; ali pa v svrhu zaščite pravne dobrine lastnine vobče. Za sedaj se še nečemo baviti z vprašanjem, kakšen dejanski uspeh je doživela zakonodajčeva znamenita in plemenita svrha. Eno pa bi spričo sedanjih gospodarskih neprilik takoj pribili: Za standard-podjetja, vzvišena nad vsakim dvomom o absolutni zanesljivosti, so veljale do pred kratkim podjetja, zasnovana v obliki delniških družb. Ne le pri nas, ampak po vsem svetu pa gre danes glas, da ta družbena oblika ne ustreza več pravi svrhi. Akeijsko društveno pravo se skuša že desetletja preosnovati v Franciji, Nemčiji, na Češkoslovaškem itd.; ravno to pa velja tudi za našo državo. Brez dvoma spada v okvir našega problema vprašanje, kako si je zamislila naša vlada, oziroma od nje postavljena komisija, ki je že izdelala načrt zakona za delniške družbe, večje jamstvo za pošteno in smotreno obratovanje.

2. Kar vnaprej povejmo, da načrt za novo zakonito ureditev delniških družb in njihovo obratovanje ne smatra doslej omenjenih kazensko-pravnih predpisov niti z daleka za zadovoljujoče. On uvaža še in še nove kazensko-pravne predpise in pa še kakšne!...

Ni naš namen predočiti vseh. Samo najvažnejših naj se dotaknemo, da pokažemo duh, ki veje iz njih.

Kdor n. pr. naklepoma, pa vendar brez namere, da napravi komurkoli škodo pri osnovanju delniške družbe, povišanju ali znižanju osnovne delniške glavnice, pri spajanju ali preosnavljanju delniških družb — **prekrši predpise**, ki so v tem pogledu dani v trgovinskem zakonu; dalje, kdor istotako v prospektih, javnih oglasih, drugih izjavah, objavah ali pozivih, v predlogih na registrsko sodišče ali v prilogah prijav ali izjav, objavi ali pokaže neresnične činjenice ali jih preuredi ali popači, kolikor so ta dejstva važna za presojo imovinskega stanja družbe; dalje, kdor istotako naklepno kot revizor ali preiskovatelj potrdi neresnične činjenice, važne za presojo imovinskega stanja družbe; dalje kdor kot družbeni organ ali likvidator pred glavno skupščino nekaj neresničnega navaja ali nekaj važnega zamolči ali dopusti v nasprotju z določbami trgovinskega zakona ali družbenih pravil ali razpolaga s kavcijami itd., itd., vsaka taka oseba naj se kaznuje že pri samem poskusu takega dejanja s strogim zaporom od 1 meseca do 5 let in v denarju do 200.000 dinarjev. Tu smo podali komaj polovico detajliranih desetero točk. Kdor pa s svojim dejanjem ali z opustitvijo dolžnosti delniški družbi ali nekemu drugemu **n a m e n o m a** prizadene škodo ali jo prizadeti skuša pri osnovanju delniške družbe, pri povišanju ali zmanjšanju osnovne glavnice, pri spajanju ali preoblikovanju delniških družb ali kot član družbenega organa ali likvidator z isto namero prekrši naložene dolžnosti itd., ta se kaznuje s strogim zaporom od 3 mesecev do 5 let in v denarju do 500.000 Din in z izgubo častnih pravic. Poleg tega se predlagajo še kazni za zlorabe pri glasovanju in upravljanju skupščine in za izdajo tajnosti. Ne bomo vseh teh določb, ki so pač preveč ohlapne v izražanju, bližje navajali; prvič, ker še niso zakon in bodo morale biti radi potrebe točnejše oblike gotovo še vnovič pregledane; drugič pa, ker se vsekakor že iz te bežne črtice razvidi strogost, ki se hoče uvesti. Samo to še dodajmo, da naj ima skoraj v vseh primerih na novo predlaganih deliktov sodišče pravico, da proglasi obsojenca, če ne pride do stranske kazni izgube častnih pravic, za nesposobnega, da bi mogel poslovati kot upravni ali nadzorstveni organ delniške družbe ali njen likvidator in sicer prvič za dobo 3 let, pri povratku pa za vedno.

Razen teh strogih določb za kaznovanje v sodnem kazenskem postopku pa predlaga osnutek zakona za delniške družbe dolgo vrsto posebnih predpisov, ki ustanavljajo za izvestne manj težke kršitve še kazni radi nerednosti: Te naj izrekajo registrska sodišča po načelih, ki veljajo za nesporni postopek.

IV. Kazniva dejanja iz ekonomske sfere v praktičnem življenju

1. Eno je zakonodaja, drugo pa praktično izživljanje zakonitih določb v praksi, z drugimi besedami — njihova učinkovitost. Da so zakonodajci, ne samo pri nas, ampak po vsej Evropi izza svetovne vojne zelo brzo delali in ustvarjali zakonske predpise tako, da se ne odlikujejo po enotnosti, preglednosti in jasnosti, o tem ni, da bi mogli dvomiti. To nam potrdi vsak praktični jurist, ki mora po teh zakonih poslovati. Novela se podi za novelo, poznejši popravki so skoraj vsakdanji pojav, celo to je postala moda, da se norme zelo različnih pravnih območij lagodno

nameščajo v en sam zakon, n. pr. v budgetni, tako da o preglednosti ni več govora. Tisti sramežljivi plašček, s katerim se mnogokrat odevajo nove zakonite norme tudi kazenskega značaja, namreč, da naj veljajo prejšnje norme še toliko naprej, kolikor niso v nasprotju z novimi, je za prakso navadno še prav posebna ovira jasnosti.

Ako se vrnemo k peštrim določbam kazenskopravnega značaja, ki naj bi ščitile pravne dobrine iz ekonomske sfere, moramo predvsem ugotoviti, da jim tudi vprav omenjene nevšečne neprilike glede jasnosti in preglednosti niso tuje. Pa če tudi vse to odmislimo, se moramo vprašati: koliko članov iz pridobitnih stanov, ki so nalašč ali iz malomarnosti prišli v konflikt z navedenimi predpisi, to je s to ali ono kazenskopravno določbo, se je vjelo v mrežo nastavljenih paragrafov, tako da jih je težka roka pravice, torej država, ki naj skrbi za celokupno dobrobit vseh svojih državljanov, zgrabila in kaznovala?

Tu pa pridemo na čudno, zelo čudno dejstvo. Toliko deliktov z robijami, strogimi zaporji, izgubo častnih pravic smo v našem bežnem pregledu spoznali, a kakšen je bil dejanski uspeh mnogobrojnih prepovedi in zapovedi? Bore majhen. Nismo nazora, da mora država prav vse reglementirati. Smo za kolikor mogoče svoboden razvoj poštenega narodnogospodarskega obratovanja. Ali opažanja naših razmer v praksi nam kažejo jasno, da nekaj v odnosu države do narodnogospodarskega obrata ni v redu, da državna zakonodaja še ni ubrala pravih smernic; kajti pri dosedajšnjih ne vidimo skoraj nikakšnega uspeha. Poslušajmo samo naše resne, poštene pridobitne kroge, kako sodijo o naših družbah z omejeno zavezo! V petnajstem letu obstoja naše države smo prišli tja, da postajajo na eni strani družbe z omejeno zavezo pribežališča grešnikov, na drugi strani pa šiba božja za tiste, ki so imeli s takimi družabniki trgovskega posla. Konkretnije menda ni treba govoriti. In pri zadrugah, delniških družbah, ali je vse tako, kakor bi moralo biti? Seveda je svetovna kriza mnogo pripomogla k temu nesrečnemu stanju, ali vsega ne. Ali ne bi bila večja previdnost teh družb mogoča, da bi se obvarovale koristi vseh tistih, ki so jim poverili zaupanje, da upravljajo njihove prihranke itd., kakor to tako lepo odreja in stavlja pod sankcijo hude kazni prej omenjeni § 369 k. z.? In še nekaj zelo važnega! Omenili smo že zakon o pobijanju draginje življenjskih potrebščin in brezvestne spekulacije. Poglejmo tisto njegovo določbo, po kateri se kaznujejo n. pr. branjevke, če ne izobesijo cen za blago. Obsodb po tej določbi čitamo vse polno v Službenem Listu. Imamo pa v istem zakonu določbo, da se kaznujejo tisti producenti življenjskih potrebščin, ki se dogovore med seboj ali s posredovalci v svrhu navijanja cen. Že kazni za delikt je zelo majhna ..., uporaba te določbe v praksi pa res malenkostna. In vendar vemo za izvestne karte, ki dražijo vprav življenjske potrebščine, a njim se ne pride do živega. Seveda, oni ne navijajo cen, kakor mali trgovci na živežnem trgu, oni se samo »branijo preteče izgube« ...

2. Poglejmo statistiko vsaj glede težjih zločinov zoper gospodarsko dobrobit. Tisti malenkostni delikti, ki gredo pred sreska (okrajna) sodišča — razen navijanja cen — itak za ekonomsko sfero skoraj nič ne štejejo. Ogledali si bomo samo območje ljubljanskega višjega deželnega (apelacijskega) sodišča, ker se nas najbolj tiče in ker prav gotovo pri nas v Dravski banovini v pogledu pravosodstva niso najslabše razmere, ampak nasprotno. Iz praktičnih razlogov se hočemo držati vrstnega reda,

ki smo ga pri našem pregledu ustanovili. Odkar velja novi kazenski zakonik, je preteklo že več ko tri leta. V letih 1930 do 1932 je bilo po statističnih podatkih trgovske in obrtne zbornice skupaj 185 konkurzov in 311 poravnalnih postopkov. Konkursi so se stopnjevali od 30 v l. 1930 na 62 v l. 1931 in na 93 v l. 1932, poravnalni postopki pa so pričeli še le v l. 1931 s 96 primeri, a so narasli v l. 1932 na 215 primerov. V vseh teh treh letih je prišlo kakor zabeleži statistika, ki jo vodi višje državno tožilstvo v Ljubljani, pri vseh 4 okrožnih (deželni) sodiščih do 4 obtožb radi lažnega konkurza in do 28 obtožb radi malomarne krive. Dalje je bilo ugodovanje upnikov obtoženo 4krat, podkupljevanje članov upniških odborov niti enkrat, spletkarstvo obeh vrst pa enkrat samkrat. Vse to velja za obtožbe, toda vsaka obtožba ni vedla do obsodbe. Ker statistika ne daje jasne slike, ali se je glasila obsodba na isti delikt, kot obtožba, se v to vprašanje ne spuščamo; pač pa ugotovimo, da je bilo pri gorejšnjih obtožbah tudi nekoliko popolnih oprostitev.

Celotni pregled pokaže torej, da je prišlo pri 185 konkurzi in 311 prisilnih poravninah v treh letih samo 33krat do obtožb radi takih deliktov, ki spadajo v ekonomsko sfero poedinih točno določenih privatnih gospodarstev, da je bilo torej vsega skupaj le v 6,65% mogoče grešnika obtožiti, da pa še od teh niso dobili vsi zaslužene kazni.

Od ostalih deliktov iz ekonomske sfere naj navedemo, da je prišlo v vseh treh letih le 9krat do obtožbe radi oderuštva, niti enkrat pa ne radi deliktov ogrožanja kredita, niti enkrat ne radi zlorabe dolžnosti pri upravljanju zaupanih imovinskih koristi po bankah, hranilnicah, delniških družbah in podobno.

Glede deliktov, ki se tičejo ekonomskega položaja države ali samoupravnih teles je bilo pač v triletnem razdobju 27 obtožb, med njimi pa prav nobenega primera takozvane korupcijske intervencije.

Dotaknili smo se že dvakrat delikta dogovarjanja producentov in posredovalcev radi navijanja cen za življenjske potrebščine. Naj navedemo, da sta se v vseh treh letih pripetila edino le dva primera in sicer oba v istem letu pri okrajnem sodišču v Sevnici. Nismo ugotovili, kako se je to zgodilo, trdno smo pa preverjeni, da ni šlo za člane kakšnega kartela.

Da ni bilo v treh letih, odkar velja občni kazenski zakonik, nobene obtožbe radi rovarjenja zoper državno valuto ali vrednostne papirje, to smatramo spričo državljanske solidne vzgoje vpoštev prihajajočega prebivalstva za lahko razumljivo.

Toda ob celotni sliki, ki se zrcali iz te statistike uradnega izvora, menda ni treba posebne divinatorične sposobnosti, da brez strahu, da bi nas postavila bodočnost na laž, izrazimo svoje mišljenje, da bodo ostale tudi vse tiste določbe, ki jih predvideva osnutek zakona glede delniških družb v tako obili meri in na tako strog način, samo na papirju. Pač bodo morali biti slušatelji prava pri izpitu o njih informirani, praktični juristi pa desetletja ne bodo dobili ž njimi posla.

Ali ne sledi iz vsega tega, da je naša kazenska zakonodaja v pogledu važnih vprašanj glede zaščite ekonomske sfere takorekoč popolnoma odrekla?

Drugod, ne pri nas, v sosedni Avstriji, je pala bridka beseda, da imajo vse polno zakonitih predpisov, ki so gluhi za pravičnost (rechts-fremde Gesetze), a sekajo globoke rane v pravni čut ljudstva in ustvar-

jajo občno nesigurnost namesto sigurnosti. Če čitamo v naših gospodarskih novinah razne izjave naših strokovnjakov, priznamo, da pri nas razpoloženje še ni tako hudo: Vse upa pač na boljše čase ..., ali doklej naj živimo samo od takšnih optimističnih obečanj?

V. Zaključna beseda

Naša izvajanja bi ostala neplodno tarnanje, ki bi se znanstvenim ambicijam prav nič ne prilegala, ako ne bi dali ob kraju še izraza svojemu prepričanju o potrebi, da se najdejo nova pota za podvig v ekonomski sferi, to pa, seveda, ne samo v naši državi, ampak v vseh pravnih državah.

Ako iščemo taka pota, treba bo najprej najti izvor zla, ki je krivo, da je kazenska zakonodaja v ekonomski sferi takorekoč na celi črti odrekla. Po našem čvrstem prepričanju sanacija narodnega gospodarstva ne more priti od kazenskopravne zakonodaje, kakor je, kajti ona operira po današnjih načelih samo s pojmom osebne krivde, odražajoče se v naklepu ali vsaj v malomarnosti. Obe krivdni obliki pa sta zasidrani v psihičnoetičnem ponašanju storilca za branjenega dejanja in zato silno težko dokazljivi, če ne sploh nedokazljivi. Poglejmo samo določbe, ki so predlagane za nov zakon o delniških družbah. Kateremu revizorju bo moči dokazati, da je naklepoma, nalašč, čeprav brez namere napraviti škodo, pred glavno skupščino zamolčal neko dejstvo, važno za presojo imovinskega stanja delniške družbe? Če bi ga kdo na glavni skupščini naravnost po kakšni takšni okolnosti vprašal, bi se prav gotovo izgovarjal na slab spomin ali pa da se jim stvar ni zdela važna. Slednjič koliko delničarjev, če nimajo funkcije v upravi, pa bi moglo po takšni okolnosti vprašati, ko pa je vse poslovanje upraviteljev delniških družb odeto v neprodirno mglo samih obratnih tajnosti?

Ne tista zakonodaja, ki vlada kot abstrakten faktor od zgoraj navzdol, ampak tista, ki verno prisluškuje, kako bñjejo žile, ki dovajajo gospodarstvu, ekonomski sferi zdrave krvi, — zakonodaja, ki posluša producente in konzumente v enako pravični meri, ta bo utirala pota k ozdravljenju gospodarske krize. Pri tem pa taka, dobra zakonodaja ne sme pustiti v nemar staro resnico, ki jo je Montesquieu že leta 1748. v svojem slovečem delu *De l'Esprit des lois* ugotovil, da zavisi dobrota zakonov tudi od veličine teritorija in od stopnje svobode, ki jo vživajo državljani. Naj imajo producenti in konsumenti iz vse države svobodo, da povedo svoje mišljenje po svoji vesti in vednosti. Na tak način spoznava zakonodajec prave notranje vzroke, ki vodijo v gospodarsko pogubo in jih more odstranjevati. Šele, ko bo taka občna gospodarska zakonodaja zgrajena in vsovršena, naj se, če se izkaže kazenski zakonik, veljajoč za poedine zločine storjene od osebe do osebe, za preslabotno pomoč, pritegne posebno, lepo zaokroženo gospodarstveno kazensko pravo (*Wirtschaftsstrafrecht*) kot lek, da se očuvajo dobrine iz obče-ekonomske sfere, to pa le v toliki meri, kolikor se da predvideti, da bo res učinkovita. Ali ono bo moralo zajeti tudi še druga dejanja kot zločinstva, ki se sodno preganjajo, zlasti oškodovanje domače valute z iznašanjem kapitala v tujino, davčne sleparije itd.

Zadosti je že zakonov na papirju, svet hoče videti uspehov. Srž naših misli je, da naj se občegospodarstvena zakonodaja vrši strogo demokratično, a kazenska zakonodaja, ki se tiče ekonomske sfere, ne sme postati za prevestne ljudi ovira podjetnosti, za brezvestneže pa strah, ki je znotraj votele, zunaj ga pa nič ni. Gospodarstvena kazenska zakonodaja imej svojo vlogo samo kot ultima ratio, kjer drugače noben pouk ali svarilo ne pomaga.

Seveda predpostavljamo pri tem, da so pridobitni krogi sami prežeti absolutne poštenosti, da mislijo, čutijo, delajo tudi socialno. Ne dvomimo o našem trgovskoobrtniškem stanu, da je tak, ali nekoliko izjem pa se, kakor pri vsakem drugem stanu, tudi tu nahaja. Vprav te izjeme pa so včasih naravnost virtuozone pri izigravanju zakonitih določb, zlasti še kazenskopravnih. Te izjeme treba iz gospodarskopridobitnih vrst izločiti in to za vsako ceno. Seveda s kaznimi, ki se tako redko ali pa sploh ne dajo odrediti, to ne pojde. Kajpada, če se da trgovcu, podjetniku, bankirju itd. krivda dokazati po določbah, ki veljajo za delikte od osebe do osebe, ga mora brezpogojno zadeti zaslužena kazen. Če pa dokaz za osebno krivdo ni izvedljiv, se mora ipak najti sredstvo za eliminacijo nepoštenih individuov.

Moderno kazensko pravo ima tudi to nalogo, da očuva človeško družbo pred izvestnimi nesocialnimi individui. Ali naj država kot celokupnost vseh, prav vseh državljanov, ne samo ene ali druge partije, gleda s prekrizanimi rokami, kako se pasejo pod zaščito dobrega slovesa pridobitnih stanov propalce in mu delajo sramoto, drugim državljanom pa skrbi in škodo? To bi bila blaznost. Pomoč mora priti. Morda bi prišla po razširitvi tiste osnovne misli našega modernega kazenskega zakonika, da je treba, če spozna sodišče, da naj se neuračunljivi ali manjuračunljivi storilec kaznivega dejanja odda v zavod za zdravljenje ali čuvanje ali pa da se nad njim odredi vsaj zaščitni nadzor. Tu se niti ne zahteva, da pride do kaznovanja omenjenega storilca. Kaj bi bilo, ako bi se ta določba, namenjena za socialnonevarne ljudi, ki se ne morejo kaznovati, razširila na gospodarstvene škodljivce? Pred vsem na tiste, ki so bili že res kaznovani zbog kaznivega dejanja iz ekonomske sfere, za tem pa tudi na tiste, ki so bili v preiskavi radi takšnega delikta, pa se jim ne more striktno dokazati dolus. Saj je lehkó gospodarstveno, v ekonomskem smislu, nevaren, mnogokrat pač prav posebno zato, ker se zna tako »imenitno« odtegniti roki pravice, ki jo vrše kazenska sodišča.

Bok ob boku pa bi morala iti pri tem upravna praksa. Ni da bi tu navajali praktične posledice te zahteve, n. pr. glede vladnih zastopnikov pri delniških družbah. Eno drži: P o v o j n a m o r a l a se mora za vsako ceno dvigniti na višji nivo tudi pri pridobitnih slojih (žalibog je precej slaba v raznih slojih in poklicih! opomba uredništva) in baš ona bi se dala lepo kontrolirati od strani državne uprave ali pa naj bi se dovolila vseobča kontrola z nekakšno actio popularis, t. j. tožbo, ki jo sme vložiti na svoj rizik kdorkoli. Ne zabimo, kar je od nekdaj veljalo, da nosi sedanjost v sebi bodočnost. Če se morala ne dvigne, če zakonodajci vseh držav ne bodo upirali svoje poglede na dobrobit organske celote vseh svojih državljanov, potem pride — do sistema tistega pravnega reda, ki vlada v Boljševiški Rusiji.

Dr. Metod Dolenc

SVETOVNA TRGOVINA V LETU 1932

Lani smo priobčili v »Trgovskem Tovarišu« članek, kako zelo je padla svetovna trgovina v letu 1931; letos moramo isto ponoviti glede leta 1932. Izvzete od splošnega padanja so samo dežele s prav anormalno zlato dispariteto, tako Japonska, Finska in Norveška. V seznamih, ki jih priobčujemo te dni, se opazi, da je v eksportu najbolj nazadoval evropski vzhod; problem držav Vzhodne Evrope se nam prikazuje nadalje v svoji polni resnosti. Sicer ima pa tudi ostali svet velike skrbi glede svoje zunanje trgovine; vzhodnoevropski usodni skupnosti se priključijo države Srednje in Zahodne Evrope ter Zedinjene države Severne Amerike. Tudi tukaj se je že itak oslabilenemu eksportu lani še slabše godilo kot leta 1931. Močna deflacija (Nemčija) in drugi dogodki v cenah nam kažejo padec eksporta v nekoliko milejši luči.

Podamo za nekatere države lanski padec eksporta v odstotkih, v oklepajih padec leta 1931: Češkoslovaška 43·8 (24·8), Bolgarija 42·9 (4·2), Poljska 42·3 (22·8), Avstrija 41·6 (29·6), Ogrska 41·3 (33·3), Nemčija 40·5 (20·2), Švica 40·5 (23·7), Jugoslavija 36·3 (29·2), Holandija 35·5 (23·6), Francija 35·3 (29·0), Belgija 35·0 (11·8), U. S. A. 33·3 (37·0), Italija 32·6 (17·2), Španija 23·2 (58·2), Brazilija 21·9 (+ 16·9), Turčija 20·4 (23·1), Kanada 18·3 (31·7), Britanska Indija 16·0 (34·6), Švedska 15·8 (27·6), Danska 15·0 (17·5), Argentina 11·6 (+ 4·2), Anglija 6·6 (31·5). Eksport so dvignile lani gori omenjene tri države, in sicer Finska za 3·4 % (leto prej padec 17·6), Japonska za 8·1 % (— 21·9) in Norveška za 21·7 (— 31·8).

Tudi import je lani padel, in sicer od 41·3 odstotka navzdol. Edinole Japonska je import zvišala, za 8·6 %, če gledamo namreč samo na absolutne številke. Če pa damo vsaki vrednosti le ono moč, ki jo ima v zunanjem nakupu, je ravno import Japonske najbolj padel, za celih 55 odstotkov. Sledijo Norveška s padcem 50 %, Danska 47, Švedska 46, Finska 44, Turčija 41·5, Poljska 41·3, Argentina 41·2, Anglija 41·0, Ogrska 38·8, Kanada 38, U. S. A. 36·8, Avstrija 35·8, Nemčija 34·8, Britanska Indija 34, Belgija 31·5, Holandija 31·4, Češkoslovaška 30·8, Francija 29·3, Italija 29·2, Bolgarija 25·7, Španija 25, Švica 21·7 itd.

Natančnih seznamov o celotnem padcu vse svetovne trgovine — eksport in import — še nimamo. Ko jih dobimo, jih takoj priobčimo. Brez dvoma je, da je zunanja trgovina lani vobče zelo padla, pri čemer je treba pomisliti, da je bil že padec leta 1931 prav izreden. Tako vidimo v trgovini precej isti pojav kakor smo ga videli že pri razvoju svetovne industrije v preteklem letu.

V. Š.

RAZVOJ NAŠE POHIŠTVENE OBRTI IN INDUSTRIJE

Na kratko hočem opisati razvoj naše mizarske obrti, odnosno pohištvene industrije na ozemlju sedanje Dravske banovine.

Kjerkoli hočemo govoriti o razvoju, moramo predvsem poznati razvojne početke. Razvojni početki omenjene obrti padejo daleč nazaj v dobo, ko je bil del naše zemlje v oblasti oglejskih patrijarhov. Tedaj so

gospodovale tu razne plemiške rodbine, ki so vladale v naših krajih po znanih navadah tako, da ni imel kmet pojma o kulturi in civilizaciji. In obrt se pa lahko razvija le tam, kjer so ljudje civilizirani in izobraženi. Prilичno enake so bile tedaj razmere po vsej Srednji Evropi. Le škofovine in mesta ter gosposke graščine so bili faktorji, ki so prihajali v poštev za razvoj in pospeševanje obrtovanja in umetnostne obrti. Sem spada tudi mizarska obrt, ki se je v primeri z drugimi obrti šele kasno razvila tudi v umetnostno obrt.

Prvi omembe vredni početki mizarske obrti spadajo v čas gospodovanja oglejskih patrijarhov. Tedaj so zidali cerkve in samostane in so potrebovali tudi mizarske izdelke. Ker je bilo lesa na mestu dovolj, so ga obdelovali in preoblikovali kar pri stavbah rokodelci, ki so prihajali v naše kraje iz Gornje Italije. Mnogo teh rokodelcev se je vračalo po dokončanem delu domov, drugi pa so ostali in so delali po graščinah. Za odškodnino so dobivali hrano in stanovanje in še nekaj denarja. Tako se je začela v naših krajih razvijati mizarska obrt in tuji mizarski rokodelci so ostali stalno v naših krajih, ker so našli dovolj dela in zadostno zaposlitev.

Drug činitelj, ki je sodeloval pri početkih naše mizarske obrti, so bili nemški rokodelci, ki so potovali skozi naše kraje v Italijo. Svoj kruh so si služili spotoma z delom po samostanih, gradovih in mestih. Tako vidimo še dandanes po cerkvah in gradovih, sedaj tudi v muzejih, razne oprave in pohištvo, spovednice, cerkvene stole in slično, izdelane večjidel v slogu, ki je tedaj vladal v severnih nemških deželah. Vzporedno pa omenjam na primer le krasne skrinje romanskega in renesančnega sloga, ki jih je bilo dovolj v naših krajih. Skrinja je komad italijanske oprave, tudi ime je italijanskega izvora, ki se je pri nas na deželi kmalu vdomačil nekako kot prvi predmet umetnostne mizarske obrti.

Glavni pospeševalci vsake umetnostne obrti, tako tudi mizarske, so postala trgovska mesta, torej premožni trgovci, ki so se želeli bahati plemstvu. Nabavljali so si dragocene rokodelske izdelke in delo se je običajno izvrševalo v hiši in pred očmi gospodarja, ki je naročil tak predmet, pod njegovim stalnim nadzorstvom.

Tako so se sčasoma v mestih ustalili razni rokodelci, ki so se pozneje organizirali v združbah in cehih, ki so bili v krajevnopolitičnih in gospodarskih ozirih pomembni činitelji. Da-li je imela Ljubljana svoj mizarski ceh nisem mogel ugotoviti v ljubljanskem mestnem arhivu, saj je bila pravzaprav trgovska prekladalna postaja, pa se je tako ohranil ustroj potujočih rokodelskih pomočnikov s par malimi mojstri do polovice prejšnjega stoletja.

Preokret je prišel po 1830. letu, torej po Napoleonovih vojnah, ko se je meščanstvo nadejalo boljše bodočnosti in večjega razmaha. Polagoma je raslo število mizarskih mojstrov in tedaj je bilo v Ljubljani pet mojstrov, ki so delali s tremi do šestimi pomočniki. Na ozemlju sedanje naše banovine je bilo tedaj že okoli 16 mizarskih mojstrov, ki so delali s približno 40 pomočniki. Leta 1890. je bilo v Ljubljani 7 večjih mojstrov, ki so imeli že po 10 in več pomočnikov, poleg 7 manjših. V tem letu so si mizarji tudi že nabavili prve stroje, ki so bili izdelani doma. Okoli Ljubljane se je v teh časih osamosvojilo kakih 17 mojstrov, ki so dobavljali izdelke meščanom, kakor tudi ljudstvu po deželi. V Ljubljani pa so se obrati po tem letu polagoma večali in so dobavljali izdelke vsej

Istri, Gorici, Trstu, predvsem pa tedaj cvetoči Opatiji in Pulju. Tako je šlo do vojne.

Med vojno je razmah obstal, zato pa se je po vojni mizarstvo v velikem poletu izredno razvilo.

Stanje leta 1914. na ozemlju Dravske banovine: 127 obrtnikov s 33 stroji, 4 industrije z 23 stroji.

Stanje leta 1930.: 1822 obrtnikov s 482 strojema, 10 industrij s 78 stroji; Ljubljana z okolico: 334 obrtnikov s 122 strojema, 7 industrij s 56 stroji.

To odgovarja približno rokodelskemu stanju 9.400 mož. Če primerjamo številke iz leta 1914. s številkami iz leta 1931., potem se ne smemo čuditi, če potrošnja ne more prebaviti vsega izdelanega blaga.

Omenim naj, da predstavljajo poslednje številke višinsko točko in se je število do konca leta 1932. že znižalo za nekako 9%. Obrati pa seveda odmirajo dalje. Ker so se tudi v ostalih banovinah razvili obrati kakor gobe po dežju, moremo pričakovati v naslednjih letih očitno nazadovanje, saj je potrošnja izredno padla. V. N.

NAŠE GOSPODARSTVO V APRILU 1933

Med važnimi dogodki nam je omeniti predvsem sporazum s francoskimi zasebnimi upniki. Že lani smo poleti imeli priliko poročati o odložitvi plačil, katere nam je odgodila francoska vlada za svoje terjatve do naše države. Sedaj v marcu pa je prišlo do sporazuma s francoskimi upniki tudi glede ostalih državnih posojil v Franciji. Podlaga sporazuma je odgoditev plačil za amortizacijo za dobo treh let. Nadalje moramo v naprej vnovčiti 10% vsakega kupona v devizah, dočim dobe upniki za ostalih 90% obveznice, ki so fundirane in nosijo 5%. Kuponi teh obveznic so plačljivi vsakega 14. aprila in 14. oktobra, dočim znaša njih amortizacijska doba 25 let. S tem bo dosegla naša država znatne prihranke v devizah, kar se bo poznalo tudi pri naši valutni situaciji.

Glede položaja na denarnem trgu nam ni navesti nobenih znakov izboljšanja. Objavljajo se razni predlogi za izhod iz krize, ki pa dostikrat niso dovolj strokovni in ne zaslužio nobene pažnje. Z zadevo se pečajo vedno širši forumi in prišlo je že do ustanovitve posebnega odbora pri ministrstvu za trgovino in industrijo, ki naj prouči sedanjí položaj in predlaga vse potrebno. Med tem smo pa dobili zopet podaljšanje roka v posredovalnem postopanju od 90 dni na pol leta in ni nemogoče, da se ta rok še kasneje zopet podaljša. To se pravi zakrivati si oči pred popolnim moratorijem, ki je že itak zavladal v našem gospodarstvu. Država ima znatne viseče dolgove predvsem dobaviteljem. Denarni zavodi so pod zaščito ali paragrafa 5 zakona o zaščiti kmeta ali pa uredbe o izplačilih vlog, ostali pa tudi ne poslujejo v polnem obsegu, kar pomeni, da le polagoma izplačujejo svoje upnike. Posredovalna postopanja omogočajo vsem dolžnikom, da se znebe svojih nadležnih upnikov itd.

V zvezi z vsem tem je zanimivo, kdo ima korist od teh razmer. To so predvsem državni denarni zavodi: vloge pri Poštni hranilnici in Državni hipotekarni banki naraščajo, skoro ves denarni promet gre skozi Poštno hranilnico, ki postaja vedno močnejši upnik države. Poleg tega pa poslujejo bolje kot drugi denarni zavodi oni, ki imajo oporo v inozemstvu. Pri njih se koncentrira promet, in tako ima poleg državnih institucij največjo korist od sedanjih razmer na denarnem trgu inozemski kapital.

Narodna banka bo morala temeljito izpremeniti svojo kreditno politiko, da bo mogoče priti v normalne razmere. Vedno bolj pa postaja najvažnejša zahteva po ukinitvi moratorija, ker brez svobodnega razpolaganja upnikov s svojim denarjem si ni mogoče misliti obnove kredita. Vsak upnik si bo, predno bo posodil, premislil, za kakšne garancije da posojilo, pa mu ob še tako velikih

garancijah, ki so lahko najboljše, preti nevarnost, da se mu upnik izmuzne, saj pride nov zakon, ki negira obstoječe stanje in pogodbe. V tem oziru bo treba jasnih smernic za gospodarsko politiko v bodočnosti.

Narodna banka je v sporazumu s finančnim ministrstvom dne 10. t. m. izenačila ažijo v deviznem in klirinškem prometu. Doslej je bil ažijo 28,5 %, oziroma 20 %, sedaj pa je enoten 28,5 %. To je imelo za posledico, da se je opazil večji dotok deviz v denarne zavode in iz njih v Narodno banko. V ostalem pa je bil na deviznem tržišču v ospredju zanimanja dolar. Ameriška bančna kriza je sicer zapustila strahovite posledice, vendar se je položaj polagoma izboljšal in ni bilo nevarnosti za dolar, saj je v poldrugem mesecu obtok bankovcev padel za poldrugo milijardo dolarjev in se je zlati zaklad povečal do rekordne višine, ki bi omogočala vzdrževanje dolarskega tečaja tudi v najtežjih prilikah. Ravno ko sta bila na potu v Washington Macdonald in Herriot, pa se je ameriški predsednik Roosevelt odločil do usodepolnega koraka in je prepovedal izvoz zlata, kar je imelo za posledico padec tečaja dolarja za 10—15 % na svetovnih borzah in tudi pri nas, kjer je mnogo dolarjev tezaviranih. Med vzroki, ki so dovedli do teh ukrepov, jih navaja svetovni tisk mnogo: Američani hočejo z znižanjem nominalne vrednosti denarja pomagati dolžnikom dolžnega plačevanja dolgov, ker bodo cene narasle. Nadalje pravijo, da je ta ukrep usmerjen proti Angliji, ki je svojo valutno pozicijo izkoristila za velike nakupe zlata, saj je v letošnjem letu kupila zlata že za nad 64 milijonov funtov šterlingov in s tem svojo valutno pozicijo izredno okrepila.

S tem se je zopet zmanjšalo število dosedanjih zlatih valut in danes imamo samo še štiri države, ki vzdržujejo v neomejenem obsegu zlati standard: to so Francija, Belgija, Holandija in Švica. Vprašanje pa je, če se tudi te države ne bodo prilagodile izpremenjenim razmeram in znižale vrednost svojih valut napram zlatu. Živimo pač v dobi negotovosti, kar dokazuje, da se mamejo temelji sedanjega gospodarskega reda in se postavlja nova podlaga za boljšo bodočnost.

Izkazi Narodne banke glede deviznega in zlatega zaklada ne kažejo znatnih izprememb. Zlati zaklad je znašal 15. aprila 1.761,4 milij., valute pa so znašale 5,9 in devize 164,35 milij. Din. Odstotek kritja se neizpremenjeno giblje okoli 35,4 %. Politika deflacije se izraža še nadalje v stalnem padanju posojil, ki so se zmanjšala pri menicah od 28. februarja do 15. aprila za 43,2 milij. Din na 2.002 milij. in pri lombardu za 15,5 milij. Din na 329,3 milij. Din. Državni dolg je ostal skoro neizpremenjen: prejšnji predujmi državi so narasli v marcu in v prvi polovici aprila od 1,5 milij. na 1.812,1 milij., dočim je začasni predujem državni blagajni ostal neizpremenjen: 600 milij. Din.

Med pasivi se obtok zaradi stalnega zmanjševanja posojil znižuje in je dosegel že dolgo nezabeleženo nizko stanje 4.503,8 milij. Din. Zira račun izkazujejo normalno sliko, dočim naraščajo razni računi, kjer se koncentrirajo plačila na kliringih. Ta postavka je dosegla že rekordno vsoto 642,7 milij. Din.

Zaradi običajne napetosti na denarnem trgu spomladi se znižujejo obveznosti z rokom, v poldrugem mesecu so se znižale za 76,9 milij. na 1.261,2 milij. Din. Pozicija kovane denarja se je zmanjšala zaradi dajanja v obtok v že omenjeni dobi za 68,8 milij. Din na 178,5 milij. Din.

Naša zunanja trgovina izkazuje v februarju zmanjšanje izvoza v primeri z januarjem in povečanje uvoza. Vendar je izvoz bolj padel kot je narasel uvoz, kar je imelo za posledico zmanjšanje aktivnosti naše zunanje trgovine od 60 milij. Din v januarju na 44,5 milij. Din v februarju. Uvoz je znašal v februarju 180,0 (v januarju 172,2 milij.), izvoz pa 224,45 (232,2 milij. Din). V primeri z februarjem lanskega leta je naš uvoz v februarju letos narasel po količini za 5,5 %, po vrednosti pa je padel za 21,5 %. Nasprotno pa je naš izvoz narasel po količini za 18,6 %, po vrednosti pa za 10,2 %.

Indeksi cen, ki ga objavlja Narodna banka za cene v veletrgovini, je tudi v februarju narasel, nasprotno pa kaže za marec v splošnem padec. Podatki za marec kažejo, da predvsem naraščajo cene uvoznih proizvodov, dočim so začele cene izvoznih proizvodov padati. Gibanje je bilo naslednje:

predmeti:	rastlinski	živalski	miner.	industr.	skupno	uvozni	izvozni
januar 1933	65,1	57,2	75,7	73,0	67,6	73,8	59,6
februar 1933	65,5	60,1	76,8	73,0	68,4	74,9	61,0
marec 1933	61,7	58,0	75,5	73,6	67,0	76,2	59,0

Borzni tečaji se niso dosti izpremenili. Pa tudi drugače je na naših borzah malo prometa.

Med ugodnimi znamenji v našem gospodarstvu moramo omeniti statistiko Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v marcu. Povprečno število članov je sicer bilo v marcu nižje kot v februarju in nižje kot marca lani, vendar nam je na dan 31. marca zabeležiti dejstvo, da je število zavarovancev bilo za 898 višje kot v istem času lanskega leta. Iz tega bi bilo sklepati na izboljšanje konjunktura, vendar mislimo, da je vzrok sezíjsko naraščanje zaposlenosti, ker se je letos začela sezija prej kot lansko leto.

Oec.

GOSPODARSKA KNJIŽEVNOST

»Projekt privredno-zadružnog plana za Jugoslavijo« se zove knjiga dr. ing. F. Podbrežnika-Domirića, ki je nedavno izšla in v kateri razvija pisec prvič pred jugoslovansko javnostjo osnovo gospodarskega načrta za Jugoslavijo. Ta osnova gospodarskega načrta je izdelana na zadružni podlagi in predvideva v prvi etapi izhod iz sedanje depresije s pomočjo velikih javnih del. Pisec je točno izračunal, koliko je treba pri nas vložiti v javna dela, česar doslej ni storil še noben predlagatelj. Z računi je dognal, da daje vsakih vloženih 1000 dinarjev obrtoma 3000 dinarjev dnin in preko 800 dinarjev novih državnih dohodkov. Na tej bazi je izračunal, da bi bilo potreba investirati za sanacijo našega gospodarstva prav eno tretjino naših poljedelskih in industrijskih presežkov, okroglo eno milijardo dinarjev, ki bi jih bilo treba letno investirati v javna dela.

Dalje predvideva pisec način finansiranja naših javnih del, kakor tudi katera dela bi bilo treba izvršiti. To je le prvi del načrta, ker predvideva dalje novo vodilo za našo gospodarsko politiko: načrtno omejevanje vse naše produkcije napram potrošnji. Druga etapa predvideva podroben način povečanja potrošnje in dviganja življenskega standarda najširših plasti našega naroda in tretja etapa gospodarsko-zadružnega načrta naj bi bila značilna z znižanjem delovnega časa.

Pisec je v tem načrtu vpošteval tudi vpliv ostalih faktorjev, kot so racionalizacija, carine, autarkija in slíčno in je vse usmeril v cilju načrtnega gospodarstva.

Projekt je originalen in poln novih idej ter je bil izdelan na pobudo Jugoslovanskega narodnega odbora za znanstveno organizacijo dela. Predsednik odbora prof. ing. M. Pilar, član Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti, je napisal tej knjigi predgovor.

Ta prvi projekt naj služi za osnovo široki anketi, da se postavi točen načrt novega načrtnega gospodarstva za Jugoslavijo.

Knjiga velja 25 Din in se dobiva v knjigarnah ali pri piscu v Beogradu, poštni predal 189.

»Kritika državnega proračuna za leto 1933/34 s stališča narodnega gospodarstva« od narodnega poslanca in ministra n. r. Ivana Mohorića je knjižica, ki jo je založila Zbornica za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani in obsega po steno-grafskem zapisniku njegov govor v proračunski seji Narodne skupščine. Opozarjamo nanjo vse interesente, ki se bavijo z našimi gospodarskimi vprašanji.

T O I N O N O

Stečaji in prisilne poravnave izven stečaja v mesecu marcu 1933

Društvo industrijcev in veletrgovcev v Ljubljani objavlja za dobo od 1. marca do 31. marca 1933 to statistiko (številk v oklepaju se nanašajo na isto dobo pretečenega leta).

1. Otvorjeni stečaji: v Dravski banovini 5 (9), Savski 6 (11), Vrbaski 1 (—), Primorski 2 (2), Drinski 4 (12), Zetski 1 (2), Dunavski 7 (11), Moravski 3 (8), Vardarski 1 (15), Beograd, Zemun, Pančevo 2 (5).

2. Otvorjene prisilne poravnave izven stečaja: v Dravski banovini 6 (16), Savski 4 (26), Vrbaski 3 (2), Primorski — (4), Drinski 2 (14), Zetski 2 (2), Dunavski 2 (20), Moravski 1 (2), Vardarski 1 (—), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (6).

3. Otvorjena posredovalna postopanja: v Dravski banovini 17, v Savski 74, Vrbaski 9, Primorski 22, Drinski 36, Zetski 3, Dunavski 10, Moravski 3, Vardarski —, Beograd, Zemun, Pančevo 3.

4. Odpravljeni stečaji: v

Dravski banovini 12 (5), Savski 3 (7), Vrbaski — (1), Primorski 1 (—), Drinski 2 (2), Zetski 1 (1), Dunavski 8 (9), Moravski 5 (6), Vardarski 4 (3), Beograd, Zemun, Pančevo 3 (—).

5. Odpravljene prisilne poravnave izven stečaja: v Dravski banovini 21 (12), Savski 21 (19), Vrbaski 7 (—), Primorski 8 (1), Drinski 10 (11), Zetski 3 (—), Dunavski 7 (7), Moravski 2 (1), Vardarski 1 (1), Beograd, Zemun, Pančevo 3 (1).

Banovinski proračuni za leto 1933/34

Po odobritvi ministrstva financ znašajo banovinski proračuni za leto 1933/34:

Dravska banovina: 120,051.722 Din (1932/33: 147,452.142 Din);

Savska banovina: 184,219.861 Din (1932/33: 200,545.000 Din);

Vrbaska banovina: 34,676.155 Din (1932/33: 36,410.309 Din);

Primorska banovina: 42,069.663 Din (1932/33: 46,059.161 Din);

Drinska banovina: 66,651.063 Din (1932/33: 87,169.545 Din);

Zetska banovina: 48,234.738 Din (1932/33: 58,243.426 Din);

Dunavska banovina: 143,596.280 Din (1932/33: 164,999.032 Din);

Moravska banovina: 46,568.901 Din (1932/33: 49,300.000 Din);

Vardarska banovina: 40,683.697 Din (1932/33: 53,919.292 Din).

Skupaj znašajo vsi banovinski proračuni za tekoče proračunsko leto 726,752.081 Din napram 944,097.907 Din v proračunskem letu 1932/33.

V proračunu Dravske banovine tvorijo dohodke:

Doklade 45,071.636 Din. V pogledu doklad stoji Dravska banovina na drugem mestu. Na prvem je Savska banovina s 47,500.000 Din dohodki na dokladah.

Trošarine: 19,450.000 Din (na tretjem mestu med banovinami).

Takse: 12,550.000 Din (na tretjem mestu).

Dohodki gospodarskih podjetij: 32 milijonov 506.803 Din.

Državna subvencija: — Din; drugi dohodki 10,473.283 Din.

Od celokupne vsote dohodkov banovin v državi odpade na:

doklade: 191,598.460-50 Din,

trošarine: 102,640.000— Din,

takse: 86,834.000— Din,

dohodke gospodarskih podjetij: 146 milijonov 715.639-94 Din,

državno subvencijo: 90,463.257 Din,

druge dohodke: 108,499.730-72 Din.

Zadolžitev našega kmeta

Privil. agrarna banka je zbrala podatke o zadolžitvi kmeta. Po teh podatkih je znašalo število kmetov-dolžnikov v celi državi 709.525. Skupno dolgujejo kmetje 6.982.694.166 Din. Od tega skupnega dolga odpade na državno hipotekarno banko 206.728.695 Din, na priv. agrarno banko 499.020.365 Din, na ostale denarne zavode (banke) 2.246 milijonov 868.744 Din, na kmetijske zadruge 104.884.257 Din, na zasebnike-trgovce in obrtnike itd. 3.154.192.105 dinarjev.

Vsota skupnega dolga je porazdeljena sledeče:

2.140.844.065 Din na menice, 810 milijonov 496.693 Din na hipoteke in vknjižbe, 1.776.927.933 Din na obveznice in priznanice.

Na Dravsko banovino odpade od skupnega števila dolžnikov 70.638, ki imajo skupno 1.290.796.949 Din dolga. Ta dolg odpade: 9.997.153 Din na drž. hipotekarno banko, 47.348.881 Din na ostale denarne zavode (banke), 417.438 Din na kmetijske zadruge, 619.026.746 Din pa na zasebnike (trgovce, obrtnike).

Po višini dolgov stoji Dravska banovina na drugem mestu. Najvišja je zadolžitev kmeta v Dunavski banovini, kjer znaša 1.687.779.730 Din, na tretjem mestu pa je Savska banovina z 1.190 milijoni 171.335 Din. Najnižja pa je zadolžitev v Vardarski banovini, kjer znaša na 32.866 dolžnikov 209.420.182 dinarjev.

Kar se zadolžitve pri trgovcih in obrtnikih tiče, stoji Dravska banovina tudi na drugem mestu. Prvo mesto zavzema Savska banovina, kjer odpade za dolg trgovcem in obrtnikom 671 milijonov 364.928 Din, drugo Dravska banovina s 619.026.746 Din, najnižji pa je v Moravski banovini, kjer pri 57.292 dolžnikih dolgujejo kmetje trgovcem in obrtnikom 75.169.958 Din.

Od celokupnega dolga odpade na zasebne upnike 3.154-2 milij. Din odnosno 45-17 %, na denarne zavode 2.246-9 milijonov Din (32-18 %), na zadružništvo 875-9 milij. Din (12-54 %), na priv. agrarno banko 499-0 milij. Din (7-15 %), na drž. hipotekarno banko pa 206-7 milijonov Din (2-96 %). V Dravski banovini odpade od dolgov kmetov na zasebnike 48-0 %.

Naš turistični promet v letu 1932

Ministrstvo za trgovino in industrijo je objavilo podatke o našem turizmu v preteklem letu.

Turistične kraje je posetilo 606.800

Jugoslovanov in 147.452 tujcev. — Primorje je obiskalo 78.922 naših in 52.372 tujih izletnikov.

Na turističnih ladjah se je vozilo preteklo leto 47.318 Jugoslovanov in 10.735 tujcev. Kopališča pa je obiskalo 63.503 Jugoslovanov in 2086 tujcev.

Številčno stanje delavstva v Dravski banovini

Na podlagi izkaza Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani je bilo zaposlenih v vseh važnejših gospodarskih strokah v Dravski banovini meseca februarja t. l. skupno 68.601 delavcev in nameščenec.

Najvišje število delavstva zaposluje tekstilna industrija in sicer 9381, služinčadi je bilo 8246. Lesna industrija je zaposlevala 5425 delavcev, prehranjevalna industrija 3528, industrija za predelavo lesa in rezbarstvo 3714. Občinska podjetja so zaposlevala 1331 uslužbencev, ki so bili zavarovani pri Okrožnem uradu. Trgovina izkazuje 3856 zavarovanih uslužbencev.

Turizem pri nas in drugod

Čeprav se je pri nas za razvoj turističnega prometa dokaj storilo, vendar pa sledi iz statističnih podatkov o evropski turistični industriji za leto 1930 in 1931, da smo v tej stroki narodnega gospodarstva še vedno pasivni.

Aktivne v turistični industriji so:

Francija je prejela od tujcev 352.1 mil. dolarjev, Francozi pa so pustili v inozemstvu le 58.8 mil. dol. Tudi Švica je aktivna. Prejela je od tujcev 50.2 mil. dol., izdala pa so Švicarji v inozemstvu 11.6 mil. dol. Avstrija je prejela 44.3 mil. dol., izdala pa le 8.4 mil. dolarjev. Jako aktivna v turistični industriji je poleg Francije tudi Italija, ki je prejela od tujcev 142.2 mil. dol., Italijani pa so pustili v inozemstvu samo 15.5 mil. dol. Aktivni sta nadalje Kanada in Češkoslovaška.

Naša država spada v turističnem pogledu med pasivne države. Prejela je od tujcev v letu 1930 in 1931 povprečno 7.2 mil. dol., naši državljani pa so pustili v inozemstvu 8 mil. dol. Pasiva znaša torej 0.8%. Najpasivnejša pa je Amerika, ki je prejela od tujcev 168.0 mil. dol., izdala pa so Američani v inozemstvu 782.0 mil. dol.

Kakor vidimo, je najaktivnejša v Evropi Francija, ki ima ogromno turistično organizacijo. Statistično je ugotovljeno, da od izdatkov tujcev odpade v Franciji 25% na hotele, 30% pa na druge stvari, ostanek pa na zabave. Od 25%, ki so jih prejeli hotelirji, pa je

ostalo hotelirjem le 7%, 17% pa je prešlo na trgovino. Da se je v Franciji turistična industrija tako uspešno razvila, je predvsem zasluga turističnih zasebnih društev. Le škoda, da nismo pri naši organizaciji turizma bolj sledili vzgledu Francije. Treba bi bila pri nas ojačenja organizacije; zasebno iniciativo bi morala podpreti tudi država.

Pokojninski zavod za nameščenec v Ljubljani

Po podatkih zavoda od leta 1923 dalje, je izplačal zavod rentnikom: l. 1923 je bilo skupno 395 rentnikov (invalidi, vdove, otroci). Število se je nato iz leta v leto zviševalo in znašalo n. pr. 1928: 873, 1929: 1082, 1930: 1107 ter doseglo leta 1931: 1280. Izplačalo pa se je rentnikom na odpravnini, zakoniti renti in draginjski dokladi:

1923:	314.436 Din
1924:	749.792 Din
1925:	1.637.668 Din
1926:	2.792.846 Din
1927:	3.639.779 Din
1928:	4.067.942 Din
1929:	4.719.759 Din
1930:	5.503.104 Din
1931:	10.344.500 Din

Naše gozdno gospodarstvo

V naši državi zavzemajo gozdovi 7.586.026 ha površine. Spadamo v vrsto najbogatejših držav na lesu v Evropi. najbogatejših držav v Evropi na lesu. Od celokupne gozdne površine je v posesti države 3.619.566 ha (47%), v posesti občin 1.442.854 ha, v posesti zasebnikov pa 2.523.606 ha (33.3%). Medtem, ko prevladuje v južnih pokrajinah države državna in občinska posest, je v Dravski banovini večina gozdov v zasebnih rokah. Državnih gozdov je v banovini 20.497 ha, občinskih 6.766 ha, zasebnih pa 660.154 ha.

To stanje je postalo v naši državi tudi važno iz trgovskega in industrijskega ter obče narodno gospodarskega stališča. V Sloveniji, kjer prevladuje zasebna iniciativa za vzdrževanje in kulturo gozda, je gozd tesno povezan osobito s kmetijskim prebivalstvom, ki je imelo do nastopa ostre krize v lesni stroki v lesu zanesljivo in rentabilno premoženje.

Kako velike važnosti je bilo lesno gospodarstvo v naši zunanji trgovini sledi iz dejstva, da smo dobili za izvožene gozdne proizvode v času od leta 1920 do 1929 — 10.484.899.000 Din deviz, s katerim je bila krita ena petina celokupnega uvoza. Izvoz gozdnih proizvodov je predstavljal v naši trgo-

vinski bilanci povprečno 25% celokupnega izvoza.

Po vrednosti so dosegali še leta 1929 naši gozdovi 25 milijard Din, ki so dajali letno preko pol milijarde Din dohodka.

Z ozirom na ta velik pomen gozdnega gospodarstva za naše narodno gospodarstvo bi bilo potrebno storiti vse, da ta važna stroka ne podleže težkočam, ki jih ji je prinesla kriza.

IZ POSLOVANJA Obrtne banke

Pred kratkem se je vršila v Beogradu skupščina Obrtne banke kraljevine Jugoslavije. Iz poročila o poslovanju banke v preteklem letu posnemamo, da je banka, ki ima tudi v Ljubljani svojo podružnico, dovolila v pretečenem letu 33.943.600 Din kredita. Od celokupnega kredita je odpadlo na centralo in glavno podružnico v Zagrebu 10.534.350 Din, na podružnico v Ljubljani pa 5.225.820 Din.

Čisti dobiček znaša 957.998,80 Din pri centrali, 226.671,69 Din pri podružnici v Zagrebu, medtem ko izkazuje podružnica v Ljubljani 112.892 Din zgube, v Sarajevu pa tudi dokajšnjo izgubo. Radi tega se je čisti dobiček, ki je znašal 1931 — 3.169.187 Din zmanjšal v preteklem letu za 2.219.726 Din.

Kako je porazdeljeno zlato?

Po raznih izkazih je znašala zaloga zlata 31. decembra 1932 skupno 2.442 milijona 825.000 funtov šterlingov. Največji del te zaloge je odpadel na Zedinjene države Amerike. Rezerve federalne rezervne banke in ameriškega državnega tresorja so znašale skupno 832.200.000 angleških funtov; na drugem mestu stoji kot posestnica zlata Francija s 668.356.000 funti; Anglija je imela za 205.731.000 funtov zlata. Od vseh drugih držav nima niti ena več nego 100 milijonov funtov šterlingov zlata. Rezerve preko 50 milijonov funtov so imele Španija z 89.537.000, Holandija z 85.294.000, Rusija z 75.500.000; Belgija z 74.170.000, Italija z 63.157.000 in Argentinita z 50.978.000 funtov.

Od skupne svote se nahaja v rokah devetih držav za 2.037 milij. funtov šter-

lingov zlata, medtem ko odpade na vse ostale le 405,8 milijonov.

Razvoj industrijalizacije

V svojem gospodarskem razvoju je prevladalo človeštvo dolgo pot iz divjega stanja do današnjega stanja visoke industrijalizacije.

V 19. stoletju sta dva velevažna dogodka odločilno vplivala na način ljudskega dela in na proizvodnjo dobrin. Spočetka 19. stoletja je bilo z iznajdbo in praktično uporabo parnega stroja omogočeno izkoristiti pretvarjanje toplotne sile v mehanično; stoletje pozneje pa se je z mehanično pomočjo dinamoma ustvarila električna sila. Stroji so pričeli prodirati v vse stroke proizvodnje in gospodarstva, zamenjujoč z velikim uspehom ročno delo.

Ukinjenje suženjstva v Evropi ni posledica razvitejših etičnih in moralnih čustev nego le dejstvo, da je prišlo človeštvo v posest sil, ki niso več zahtevale nasilno uporabo ljudskega dela.

Najznačilnejši prehod iz agrarizma v industrijalizacijo tvorijo Zedinjene države Amerike, ki so se, čeprav še spočetka 20. stoletja izrazite agrarne države, brzo razvile v najmočnejšo industrijsko državo, a se je obenem z mehanizacijo poljedelstva tudi poljedelstvo dvignilo napram predvojnemu stanju za preko 100 %.

Še spočetka 19. stol. je bila danes v Evropi najbolj industrijalizirana država, Nemčija, še pretežno agrarna. Vsa Evropa je sestojala v tej dobi iz malih fevdalnih držav, katerih vsaka je bila zabarikadirana z visokimi carinskimi zidovi. Industrija se pod temi prilikami seveda ni mogla razviti, ker ji je manjkalo prostranega tržišča.

Sledila so nato leta mrzličnega razvoja industrijske delavnosti, ki so potekala v brezobzirni tekmi in privedla do svetovnega požara. Industrijska kriza, ki jo preživljamo danes, je reakcija silovitega razmaha; — naravna posledica gospodarske ekspanzije. Iz te neizogibne tegobe pa bo brezdvomno vzkipele nov industrijski polet, ki bo gospodarsko, socialno in kulturno preobrazil svet.

Velikodušen dar. Trgovsko društvo »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani izreka najlepšo zahvalo veletržcu gospodu Ivanu Samcu v Ljubljani za velikodušen dar 1.000 Din v prid fondu za podpore brezposelnih ob priliki izročitve diplome o imenovanju častnim članom Društva industrijcev in veletržcev v Ljubljani.

Darilo Trgovskemu društvu »Merkur« v Ljubljani. Firma Jugoslovanska d. d. Schicht-Lever v Osijeku je darovala društvu »Merkur« znesek Din 500.— po svojem zastopniku v Ljubljani gospodu I. Pleterski za podporo brezposelnih. Za velikodušno darilo izreka društvo firmi Jugoslovansko d. d. Schicht-Lever najlepšo zahvalo.